

Forord

Dette er en ny bok med ny struktur og nytt innhold, og den kalles derfor bare kommentarutgave. Vi har tidligere gitt ut tre utgaver av helsepersonelloven med kommentarer. Med denne boken endres både tittel, struktur og innhold. Alle lovbestemmelser er brukt som kapitteoverskrifter slik at boken skal være enkel å anvende som oppslagsbok.

Helsepersonelloven er endret flere ganger siden den første gang ble vedtatt i 1999, og det er flere avgjørelser etter loven. De siste årene er det gjennomført en samhandlingsreform (i 2012). Samhandlingsreformen førte til to egne lover: helse- og omsorgstjenesteloven og folkehelseloven, og flere endringer i andre lover. Formålet med reformen var å gi kommunene et større ansvar for pasientbehandlingen, slik at terskelen for å henvise pasienter til spesialisthelsetjenesten skulle heves, og terskelen for å skrive ut og overføre pasienten til kommunene, skulle senkes. Med samhandlingsreformen ble begrepet «bruker» innført blant annet i pasientrettighetsloven, som nå heter pasient- og brukerrettighetsloven. En annen viktig endring er at alle helse- og omsorgstjenester i kommunene er underlagt helselovgivningen, slik at de som gir helse- og omsorgstjenester i den kommunale helse- og omsorgstjenesten, regnes som helsepersonell og dermed er omfattet av denne loven. Helsetjenesten i kommunene skal tilby flere behandlingstiltak, og sykehusene har blitt større og færre. Det har blant annet ført til at det er blitt større avstand mellom nivået der pasienten møter helsepersonell, og nivået for beslutninger og drift av virksomheten.

Andre viktige endringer ligger i den digitale og medisinsk-teknologiske utviklingen, og i utviklingen av regler i EU/EØS og i internasjonale organer. IKT og medisinsk utstyr er i større grad blitt et «verktøy» i helsehjelpen. I 2018 trådte personvernforordningen (GDPR) i kraft, og med stor betydning for lovgivningen da den kan komme til direkte anvendelse i tillegg til eksplisitte implementeringer i lov. Kunnskapsutviklingen innenfor ulike fag har ført til endringer i arbeidsmetoder og samarbeidsordninger.

Tilsynssystemet ble vurdert av Arianson-utvalget, se NOU 2015: 11 *Med åpne kort – Forebygging og oppfølging av alvorlige hendelser i helse- og omsorgstjenestene*, der det ble foreslått å opprette regionale enheter. Havarikommisjon for helsetjenesten ble diskutert, men fikk ikke flertall. I 2017 ble det vedtatt en ny helsetilsynslov, og det er etablert en «havarikommisjon» for helsetjenesten, se Prop. 150 L (2016–2017). I 2016 ble Statens helsepersonellnemnd slått sammen med andre nemnder i et nytt organ ved navn Helseklage, som er lokalisert i Bergen.

Oppmerksomheten omkring tvang i helsetjenesten og beslutningsansvar har ført til viktige endringer. Fra 2017 er det innført et nytt hovedvilkår for anvendelse av tvang innenfor psykisk helsevern, ved at tvang ikke kan benyttes på personer med samtykkekompetanse, i henhold til pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3, med noen få unntak.¹

Helsepersonelloven var i 2001 en viktig del av den såkalte helselovreformen med fire nye helselover: pasientrettighetsloven, som endret navn til pasient- og brukerrettighetsloven fra 2012, psykisk helsevernloven, spesialisthelsetjenesteloven og helsepersonelloven. Lovene skal ses i sammenheng. I 2001, fra juni, ble det gjennomført en fastlegeordning som skulle øke befolkningens rett til å velge fast lege. Samtidig ønsket man å øke kapasiteten i tjenesten gjennom endringer i organisasjonsmodell til næringsdrivende, og å endre finansieringssystemet. I 2002 fikk sykehusene og hele spesialisthelsetjenesten en ny organisasjonsmodell, gjennom helseforetaksreformen. Staten overtok ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene.

I anvendelsen av helsepersonelloven kan flere rettskilder ha betydning, også internasjonale og rettskilder innenfor EU/EØS. Det foreligger to sett med forarbeider som grunnlag for loven forut for lovens ikrafttredelse 1. januar 2001. Forvaltningspraksis er primært fra Statens helsetilsyn, Helsedirektoratet (Statens autorisasjonskontor for helsepersonell) og Statens helsepersonellnemnd (Helseklage.no). Også forvaltningspraksis fra lovgivning før helsepersonelloven får betydning dersom lovgivningen er videreført. I anvendelsen av de rettslige standarder, som for eksempel forsvarlighetsplikten, kan rettspraksis vedrørende erstatningskrav ha betydning. Det kan foreligge *soft law* i form av retningslinjer eller rundskriv knyttet til lovens bestemmelser. Hvilken betydning disse rettskildene har, vil variere. Innholdet i *Felleskatalogen* eller *Legemiddelhåndboken* kan ha stor betydning ved vurderinger av helsepersonells forskrivning eller bruk av legemidler. I et arbeidsforhold har arbeidsgiver ansvar for å ansette personell med tilstrekkelige kvalifikasjoner til å utføre oppgavene forsvarlig, og å sørge for nødvendig veiledning og kompetanseutvikling. Det vil normalt følge av stillingen eller stillingsinstruksen

1. Pasient- og brukerrettighetsloven av 2. juli 1999 nr. 63 (forkortes pbrl.).

hvilke funksjoner som tillegges det enkelte helsepersonell. Stillingsinstruksen kan være et tolkningsmoment for å avklare faktiske forhold.

Helsepersonelloven må også ses i sammenheng med andre lover, som helse- og omsorgstjenesteloven og særlover, for eksempel bioteknologiloven og lov om svangerskapsavbrudd. Vi arbeider med helserett til daglig, som forskningsfelt og med undervisning og veiledning. Helserett er i løpet av kort tid blitt et av de største valgfag ved Universitetet i Oslo, der Anne Kjersti Befring arbeider og underviser. Helserett har siden 1990-tallet blitt tilbudt som fag ved Høyskolen i Lillehammer, som nå inngår som del av Høgskolen i Innlandet, der Bente Ohnstad arbeider. Bente Ohnstad var både initiativtaker til og utvikler av dette utdanningstilbudet som årlig utdanner helsepersonell og ledere. Bente Ohnstad bidro også til å etablere en årlig Nasjonal helserettskonferanse på Lillehammer, som samler et stort antall deltakere, med aktuelle temaer og forelesere. Den brede kontakten med helsetjenesten og helsepersonell gir oss mange praktiske eksempler og spørsmål til refleksjon over jussens plass i helsetjenesten. Det ønsker vi å takke for!

Anne Kjersti Befring og Bente Ohnstad
Juni 2018

Innhold

Kapittel 1

Lovens formål, virkeområde og definisjoner	19
§ 1. Lovens formål	19
1.1 Kommentar	19
§ 2. Lovens virkeområde	22
1.2 Kommentar	22
1.2.1 Helsepersonell og helsevirksomheten	22
1.2.2 Avgrense mot alternativ behandling	23
1.2.3 Helsehjelp i fritiden	24
1.2.4 Forholdet til pasient- og brukerrettighetsloven	26
§ 3. Definisjoner	27
1.3 Kommentar	27
1.3.1 Personell med autorisasjon	28
1.3.2 «Personell uten autorisasjon som yter helsehjelp»	29
«Helsetjenesten»	29
Helseinstitusjon	31
«Handlinger» som helsepersonell	32
1.3.3 Særlig om studenter og elever	34

Kapittel 2

Krav til helsepersonells yrkesutøvelse	36
§ 4. Forsvarlighet	36
2.1 Kommentar	36
2.1.1 Innledning	36
2.1.2 Hensyn og virkning	37
2.1.3 Helsepersonellens kvalifikasjoner: «Som kan forventes»	38
«Innrette seg etter sine faglige kvalifikasjoner – innhente bistand eller henvise»	40
2.1.4 «Arbeidets karakter» – faglig oppdatering	42
Krav til undersøkelser og innhenting av informasjon før diagnose stilles	43
Forsøksvirksomhet og bruk av utradisjonelle metoder og alternative metoder	44
Behandling via internett og e-post	45
2.1.5 Forsvarlighet – «situasjonen for øvrig»	46

	Tidsfaktoren, arbeidspress og tilgang på utstyr osv.	47
2.1.6	Samarbeid og samhandling – beslutningsansvar	49
	«Medisinske og odontologiske spørsmål»	50
	Plikten til å følge instruksjoner – reservasjonsrett og -plikt	51
2.1.7	Omsorgsfull hjelp	53
2.1.8	Samtykke, informasjon og dokumentasjon	55
2.1.9	Individansvar – systemansvar	61
2.2	Forsvarlighetskravet og straff i hpl. § 67	62
§ 5. Bruk av medhjelpere	63
2.3	Kommentar	63
2.3.1	Krav ved bruk av medhjelper	64
2.3.2	Subdelegering – videredelegering	65
2.3.3	Bruk av behandler på annet sted som medhjelper	65
2.3.4	«Elever og studenter»	66
2.3.5	Virkninger av å bruke medhjelper – medhjelperansvaret	66
§ 6. Ressursbruk	68
2.4	Kommentar	68
§ 7. Øyeblikkelig hjelp	72
2.5	Kommentar	72
2.5.1	Innledning	72
2.5.2	«Den helsehjelp de evner»	73
2.5.3	«Påtrengende nødvendig»	74
2.5.4	«Ved tvil om helsehjelpen er påtrengende nødvendig»	74
2.5.5	Opphør av plikten	74
2.5.6	Betydningen av samtykke og selvbestemmelse i forbindelse med øyeblikkelig hjelp	75
2.6	Unntaket ved henvisning til pasient- og brukerrettighetsloven § 4-9	77
§ 8. Pliktmessig avhold	77
2.7	Kommentar	78
2.8	Forskrift om pliktmessig avhold	79
§ 9. Forbud mot gaver m.v. i tjenesten	80
2.9	Kommentar	80
2.9.1	Virkeområde og innhold	81
	Mer om begrunnelsen for forbudet	82
	«Egnet til å påvirke»	83
	«Utilbørlig måte»	83
	«På egne eller andres vegne»	86
	«Ytelse»	86
	Avskjed som følge av mottatte ytelser	86
2.9.2	Ytelser fra pasient	87
	«Ubetydelig verdi»	88
	Mer om gavebegrepet	89
	Særskilt om arv	91
2.9.3	Andre rettsgrunnlag	91
§ 10. Informasjon til pasienter m.v.	93
2.10	Kommentar	93
2.11	Informasjon til «nærmeste pårørende» og om barn	97
§ 10 a. Helsepersonells plikt til å bidra til å ivareta mindreårige barn som pårørende	98

2.12	Kommentar	99
§ 10 b. Helsepersonells plikt til å bidra til å ivareta mindreårige barn som er etterlatte etter foreldre eller søsken		
		103
2.13	Kommentar	104
§ 11. Rekvirering av reseptbelagte legemidler		
		104
2.14	Kommentar	105
2.15	Andre gruppers rekvireringsrett	107
§ 12. Undersøkelser i forbindelse med straffbare forhold		
		109
2.16	Kommentar	110
§ 13. Markedsføring		
		113
2.17	Kommentar	113
§ 14. Beordring av helsepersonell til vaktordninger		
		116
2.18	Kommentar	116
§ 15. Krav til attester, erklæringer o.l.		
		117
2.19	Kommentar	117

Kapittel 3

Krav til organisering av virksomhet		
		122
§ 16. Organisering av virksomhet som yter helse- og omsorgstjenester		
		122
3.1	Kommentar	122
3.1.1	Virksomhetens plikter til tilrettelegging	122
3.1.2	Mer om innholdet i tilretteleggingsplikten	126
3.1.3	Forholdet mellom hpl. § 16 og hpl. § 4 tredje ledd	127
3.1.4	Svikt som følge av omstilling	128
§ 17. Opplysninger om forhold som kan medføre fare for pasienter		
		132
3.2	Kommentar	132
3.3	Varsling i henhold til arbeidsmiljøloven	133

Kapittel 4

Plikter for personer med autorisasjon		
		135
§ 18. Melding om helsepersonells virksomhet		
		135
4.1	Kommentar	135
§ 19. Melding til arbeidsgiver om bierverv og andre engasjement i annen virksomhet		
		137
4.2	Kommentar	137
4.3	Meldeplikten av eget tiltak	138
4.4	Arbeidsgivers rett til informasjon ved anmodning	140
4.4.1	Noen eksempler	140
§ 20. Plikter etter pasientskadeloven		
		141
4.5	Kommentar	141
§ 20 a. Krav om politiattest		
		146
4.6	Kommentar	147
4.6.1	Innholdet i kravet	148

Kapittel 5

Taushetsplikt og taushetsrett		
		150
§ 21. Hovedregel om taushetsplikt		
		150
5.1	Kommentar	150
5.1.1	Taushetspliktens formål	150

5.1.2	Formålet med plikten	151
5.1.3	Taushetspliktens omfang	152
5.1.4	Gjelder taushetsplikten overfor pasienten?	156
5.1.5	Taushetsplikt som menneskerettighet	156
5.1.6	Ulike taushetsplikter og straffebestemmelsen	157
5.1.7	Forbudet for domstolene mot å ta imot opplysninger og mot beslag	159
5.1.8	Avgrensingen mot anonyme opplysninger	163
§ 21 a.	Forbud mot urettmessig tilegnelse av taushetsbelagte opplysninger	165
5.2	Kommentar	165
§ 22.	Samtykke til å gi informasjon	168
5.3	Kommentar	168
5.3.1	Informasjon og samtykke etter alder	172
5.3.2	Særlig om samtykke til å gi forsikringselskaper og NAV informasjon	174
§ 23.	Begrensninger i taushetsplikten	175
5.4	Kommentar	176
5.4.1	Opplysningene er kjent for den som mottar dem	176
5.4.2	Opplysninger som er kjent, eller det ikke er grunn til beskyttelse	177
5.4.3	Anonymiserte opplysninger	178
5.4.4	Tungtveiende private eller offentlige interesser	178
5.4.5	Mishandling og omsorgssvikt overfor dyr	179
5.4.6	Når det følger av lov at taushetsplikt ikke skal gjelde	181
§ 24.	Opplysninger etter en persons død	181
5.5	Kommentar	182
5.5.1	«Vektige grunner» og interesseavveiningen	182
5.5.2	«Pårørendes interesser»	185
§ 25.	Opplysninger til samarbeidende personell	186
5.6	Kommentar	186
5.6.1	Presumsjon om kommunikasjon mellom helsepersonell	186
5.6.2	Informasjon for å ivareta barns behov	188
§ 26.	Opplysninger til virksomhetens ledelse og til administrative systemer	189
5.7	Kommentar	189
§ 27.	Opplysninger som sakkyndig	191
5.8	Kommentar	191
5.8.1	Både sakkyndig og behandler	192
5.8.2	Adgang til å reservere seg	192
5.8.3	Sakkyndig oppdrag for helsemyndighetene	193
§ 28.	Opplysninger til arbeidsgiver	194
5.9	Kommentar	194
5.9.1	Arbeidsgivers interesse	195
5.9.2	Arbeidstakers interesse	196
5.9.3	Hensynet til folkehelsen	197
5.9.4	Innholdet i fullmakten til å gi forskrift	197
§ 29.	Opplysninger til forskning mv.	198
5.10	Kommentar	198
§ 29 a.	Opplysninger om særreaksjonsdømte utlendinger	199
5.11	Kommentar	199
§ 29 b.	Opplysninger til helseanalyser, kvalitetssikring, administrasjon mv.	200
5.12	Kommentar	201

§ 29 c. Opplysninger til bruk i læringsarbeid og kvalitetssikring	201
5.13 Kommentar	202

Kapittel 6

Opplysningsplikter	203
§ 30. Opplysningsplikt til Statens helsetilsyn og Fylkesmannen	203
6.1 Kommentar	203
6.2 Kommentar	204
6.3 Opplysninger om helsepersonell som pasient	207
§ 30 a. Opplysninger til Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten	208
6.4 Kommentar	208
§ 31. Opplysninger til nødetater	210
6.5 Kommentar til bestemmelsen	210
§ 32. Opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstjenesten	215
6.6 Opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstjenesten	215
6.6.1 Oppmerksomhet, informasjon og samtykke	216
6.6.2 Plikten til å gi opplysninger	216
6.6.3 Informasjon til pasienten	217
6.6.4 Koordineringsansvarlig	218
§ 33. Opplysninger til barneverntjenesten	218
6.7 Kommentar	219
6.7.1 Oppmerksomhet og samtykke til å gi opplysninger til barnevernet	220
6.7.2 Opplysningsplikten	221
6.7.3 Pålegg	223
6.7.4 Dialog med barneverntjenesten	224
§ 34. Opplysninger i forbindelse med førerkort og sertifikat	225
6.8 Kommentar	225

Kapittel 7

Meldeplikter	228
§ 35. Melding om fødsler	228
7.1 Kommentar	228
§ 36. Melding om dødsfall	232
7.2 Kommentar	232
§ 37. Melding til helseregistre mv.	236
7.3 Kommentar	236
§ 38.	238
§ 38 a. Melding om behov for individuell plan og koordinator	238
7.4 Kommentar	239

Kapittel 8

Dokumentasjonsplikt	240
8.1 Oversikt	240
8.1.1 Innholdet i kapittel 8 og pasientjournalloven	240
8.1.2 Helseregisterloven og helseforskningsloven	243
8.1.3 Andre behov for helseopplysninger	245
8.1.4 Personvernforordningen (GDPR)	246
§ 39. Plikt til å føre journal	248

8.2	Kommentar	249
8.2.1	Plikten påhviler den som gir helsehjelp	250
8.2.2	En journal per pasient	252
8.2.3	Samarbeid om pasienten og koordineringsansvar	253
8.2.4	Systemansvar og koordineringsansvar for journal	254
	Ansvaret for journalsystemer i helseinstitusjoner	254
8.2.5	Egenjournal og tilgang til journal utenfor helsetjenesten	256
§ 40.	Krav til journalens innhold m.m.	257
8.3	Kommentar	257
8.3.1	Særskilt om tilgang og koordinering	262
8.3.2	Opprettelse av virksomhetsovergrepene behandlingsregistre	264
§ 41.	Plikt til å gi pasienter innsyn i journal	265
8.4	Kommentar	265
8.4.1	Om innsynsretten	265
8.4.2	Begrensninger av innsynsretten	266
8.4.3	Særskilt om komparentopplysninger	268
8.4.4	Pårørendes adgang til journalinnsyn etter en pasients død	269
§ 42.	Retting av journal	270
8.5	Kommentar	270
§ 43.	Sletting av journalopplysninger	271
8.6	Kommentar	271
§ 44.	Journal på feil person	275
8.7	Kommentar	275
§ 45.	Utlevering av og tilgang til journal og journalopplysninger	277
8.8	Kommentar	277
8.8.1	Innholdet i bestemmelsen	277
8.8.2	Sperring av journal	278
§ 45 a.	<i>Epikrise</i>	279
8.9	Kommentar	279
§ 47.	Opptegnelser og journal som bevis	282
8.10	Kommentar	282

Kapittel 9

	Vilkår for autorisasjon mv.	284
9.1	Oversikt	284
§ 48.	Autorisasjon	286
9.2	Kommentar	287
9.2.1	Oppregningen av grupper med autorisasjon	287
9.2.2	Vilkårene for å gi grupper autorisasjon	287
§ 48 a.	Vilkår for autorisasjon etter § 48	289
9.3	Kommentar	289
9.3.1	Utdanningsvilkår	289
9.3.2	Kyndighet	291
9.3.3	Alder og egnethet	291
9.3.4	Praktisk tjeneste	292
9.3.5	Forvaltningsvedtak	293
9.4	Helsepersonellutdanning fra andre land	295
§ 49.	Lisens	299
9.5	Kommentar	299

9.6	Lisens til personer med utdanning fra andre land	302
§ 50.	<i>Grenselisens</i>	302
9.7	Kommentar	303
§ 51.	Vilkår for spesialistgodkjenning	303
9.8	Kommentar	304
§ 52.	Internasjonale avtaler	305
9.9	Kommentar	305

Kapittel 10

	Tildeling av autorisasjon mv.	306
§ 53.	Tildeling av autorisasjon, lisens og spesialistgodkjenning	306
10.1	Kommentar	306
§ 54.	Bortfall av autorisasjon, lisens og spesialistgodkjenning	308
10.2	Kommentar	308

Kapittel 11

	Reaksjoner mv.	310
11.1	Oversikt	310
11.1.1	Formålet med reaksjoner	310
11.1.2	Vurdering av bevis	313
11.1.3	Tidspunktet for vurdering av bevis	316
11.1.4	Helsetilsynets myndighet til å ilegge reaksjoner	317
11.1.5	Reaksjonsvedtak som enkeltvedtak	319
11.1.6	Domstolenes prøvingsadgang	319
§ 55.		320
§ 56.	Advarsel	321
11.2	Kommentar	321
11.2.1	Vilkårene for å ilegge advarsel	321
11.2.2	Svikt på tillit som grunnlag for advarsel	324
§ 57.	Tilbakekall av autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning	327
11.3	Kommentar	328
11.3.1	Egnethet	328
11.3.2	Sykdom: «alvorlig sinnslidelse» og «psykisk og fysisk svekkelse»	329
11.3.3	Faglige kunnskaper: «langt fravær fra yrket», «grov mangel på faglig innsikt» og «uforsvarlighet»	331
11.3.4	Misbruk av rusmidler: «bruk av alkohol, narkotika ...»	332
11.3.5	«Grove pliktbrudd» eller «atferd som anses uforenlig med yrkesutøvelsen»	333
11.3.6	Tilfeller der helsepersonell til tross for advarsel ikke innretter seg etter lovbestemte krav	336
11.3.7	Tilbakekall av spesialistgodkjenning	337
11.3.8	Virkninger av et tilbakekallsvedtak	338
§ 58.	Suspensjon av autorisasjon, lisens og spesialistgodkjenning	339
11.4	Kommentar	339
§ 59.	Begrensning av autorisasjon	341
11.5	Kommentar	342
§ 59 a.	Begrensning av autorisasjon uten at vilkårene for tilbakekall er oppfylt	344
11.6	Kommentar	344
§ 60.	Pålegg om sakkyndig undersøkelse	346

11.7	Kommentar	346
§ 61.	Frivillig avkall på autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning	348
11.8	Kommentar	348
§ 62.	Ny autorisasjon eller lisens	350
11.9	Kommentar	350
§ 62 a.	Pålegg om innlevering av pasientjournalarkiv	353
11.10	Kommentar	353
§ 63.	Tap av retten til å rekvirere legemidler i gruppe A og B	354
11.11	Kommentar	355
§ 64.	Suspensjon av rekvireringsrett	357
11.12	Kommentar	357
§ 65.	Forkortelse av frist for tap av rekvireringsretten	358
11.13	Kommentar	358
§ 65 a.	Reaksjoner overfor midlertidige yrkesutøvere	359
11.14	Kommentar	359
§ 66.	Informasjon til arbeidsgiver og til andre land	361
11.15	Kommentar	361
§ 67.	Straff	362
11.16	Kommentar	363
11.16.1	Skjerpet skyldkrav ved straff	363
11.16.2	Straff og tilsynsreaksjoner og forbudet mot dobbeltstraff	364
§ 67 a.	Forbud mot bruk av meldinger etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3 som grunnlag for å opprette sak mot helsepersonell i medhold av kapittel 11.	366
11.17	Kommentar	366

Kapittel 12

Statens helsepersonellnemnd og Apotekklagenemnda	368	
§ 68.	Statens helsepersonellnemnd og Apotekklagenemnda	368
12.1	Kommentar	368
§ 69.	Organisering av Statens helsepersonellnemnd	369
12.2	Kommentar	370
§ 70.	Statens helsepersonellnemnds virksomhet	371
12.3	Kommentar	371
§ 71.	Domstolsprøving	372
12.4	Kommentar	372
§ 72.		374

Kapittel 13

Forskjellige bestemmelser	375	
§ 73.	Erstatning for tap ved suspensjon og tilbakekall	375
13.1	Kommentar	375
§ 74.	Bruk av beskyttet tittel	376
13.2	Kommentar	376
§ 75.	Ikrafttredelse	378
§ 76.	Overgangsordninger	379
13.3	Kommentar	379

Litteraturregister	381
--------------------	-----

Stikkordregister	385
Domsregister	391
Lovregister	393
Offentlige dokumenter	397
Avgjørelser fra forvaltningsmyndighet	400

Litteraturregister

- Andresen, Herbjørn. 2010. *Tilgang til og videreformidling av helseopplysninger: regulering og kontroll på tvers av IT-systemer og organisatoriske grenser*. Doktoravhandling, UiO. Oslo.
- Befring, Anne Kjersti. 2002. Helseforetaks ansvar for forsvarlig organisering. *Tidsskrift for Den norske legeforening* nr. 15 2002, s. 1508.
- Befring, Anne Kjersti. 2005. *Lov om alternativ behandling med kommentarer*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Befring, Anne Kjersti. 2007. *Jus i helse- og sosialtjenesten*. Oslo.
- Befring, Anne Kjersti. 2016. Retten til nødvendig helsehjelp fra helseforetakene. I: *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. – Festskrift til Aslak Syse 70 år*. Oslo.
- Befring, Anne Kjersti. 2017. *Helse- og omsorgsrett*. Cappelen Damm Akademisk. Oslo.
- Befring, Anne Kjersti. 2018. *Genetisk kartlegging som grunnlag for persontilpasset medisin*. Doktoravhandling, UiO. Oslo.
- Befring, Anne Kjersti og Lars Duvaland. 2001. Lov og rett om ytelser fra industrien. *Tidsskrift for Den norske legeforening* nr. 13 2001, s. 1632–1634.
- Befring, Anne Kjersti, Nils J. Grytten og Bente Ohnstad. 2002. *Jus for leger*. Høyskoleforlaget. Kristiansand.
- Befring, Anne Kjersti, Morten Kjelland og Aslak Syse. 2016. *Sentrale helserettslige emner*. Gyldendal juridisk. Oslo.
- Befring, Anne Kjersti og Bente Ohnstad. 2004. *Jus for hjelpepleiere og omsorgsarbeidere*. Høyskoleforlaget. Kristiansand.
- Befring, Anne Kjersti og Bente Ohnstad. 2010. *Helsepersonelloven med kommentarer*. 3. utg. Fagbokforlaget. Bergen.
- Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud. 2011. *Straffeprosessloven*. Universitetsforlaget. Oslo.

- Duvaland, Lars. 2014. Når leger finner narkotika. *Tidsskrift for Den norske legeförening* nr. 17 2014, s. 1676–1678.
- Duvaland, Lars. 2016. Taushetsplikt. I: Anne Kjersti Befring, Morten Kjelland og Aslak Syse, red. *Sentrale helserettslige emner*. Gyldendal akademisk. Oslo.
- Engelschiön, Sverre og Elisabeth Vigerust. 2015. *Pasientjournalloven og helse-registerloven. Kommentartutgave*. Universitetsforlag. Oslo.
- Graver, Hans Petter. 2006. I prinsippet prinsipiell – om rettsprinsipper. *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2006, s. 189–221.
- Graver, Hans Petter. 2013. I prinsippet prinsipiell. I: *Velferd og rettferd*: festskrift til Asbjørn Kjøenstad. Gyldendal juridisk. Oslo.
- Halvorsen, Marit. 1998. *Rettslig grunnlag for medisinsk behandling*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Halvorsen, Marit. 2006. *Norsk biobankrett – rettslig regulering av humant biologisk materiale*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Hartlev, Mette. 2006. Respekt og beskyttelse i sundhedsretten. I: Carsten Henrichsen, Steen Rønsholdt og Peter Blume, red. *Forvaltningsretlige perspektiver*. København, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 495–522.
- Hoftvedt, Bjørn O. 2014. Helsinkideklarasjonen femti år. *Tidsskrift for Den norske legeförening* nr. 11 2014, s. 1203.
- Holmboe, Morten. 2017. *Tale eller tie, om plikt til å avverge alvorlige lovbrudd og uriktige domfellelser*. Gyldendal akademisk. Oslo.
- Kjellevold, Alice. 2016. *Helse- og omsorgstjenesteloven med kommentarer*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Kjøenstad, Asbjørn. *Helserett*. Gyldendal akademisk. Oslo.
- Matheson, Wilhelm og Geir Woxholth. 1990. *Lovavdelingens uttalelser*. Ad Notam Gyldendal. Oslo.
- Molven, Olav. 2015. *Helse og jus*. 8. utg. Gyldendal. Oslo.
- Ohnstad, Bente. 2003. *Taushetsplikt, personvern og informasjonssikkerhet*. 3. utg. Gyldendal akademisk. Oslo.
- Ohnstad, Bente. 2004. Rettssikkerhet i helse- og sosialtjenesten sett i lys av den rettslige regulering av tjenesteyternes posisjon som henholdsvis myndighets- og profesjonsutøvere. *Kritisk juss* 2004, s. 118–142 (KRJU-2004-118).
- Ohnstad, Bente. 2004. Prosessuell rettssikkerhet, internkontroll og kvalitets-sikring i helse- og sosialtjenesten. *Kritisk juss* 2004, 30(2), s. 172–190.
- Ohnstad, Bente. 2005. Juss eller etikk? *Tidsskrift for Den norske legeförening* nr. 15 2015, s. 2832–3.
- Ohnstad, Bente. 2006. Brudd på taushetsplikt og oppreisning for krenkelse av privatlivets fred. *Tidsskriftet for erstatningsrett* 2006, 3(4), s. 281–299.

- Ohnstad, Bente. 2008. Tilbakeblikk: om helsepersonellnemndas tilblivelse. I: Nina Mår og Barbro Andenæs, red. *Klagenemnder – rettssikkerhet og effektivitet*, s. 361–370. Fagbokforlaget. Bergen.
- Ohnstad, Bente. 2011. Rettssikkerhet, velferd og personvern. Fagbokforlaget. Bergen.
- Ohnstad, Bente. 2013. *Juss for helse- og sosialarbeidere*. 5. utg. Fagbokforlaget. Bergen.
- Ohnstad, Bente. 2014. Alternativ behandling. Bakgrunn og begrunnelse for dagens lovgivning. *Tidsskrift for velferdsforskning* 2014, 17(4), s. 2–15.
- Ohnstad, Bente. 2016. *Juss for helsesøstre*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Ohnstad, Bente og Marion Hirst. 2017. Rettigheter og plikter som arbeidstakere, kommuneforvaltere og profesjonsutøvere. I: Asbjørn Kjønstad og Aslak Syse, red. *Velferdsrett II*. 5. utg. Gyldendal juridisk. Oslo.
- Oma, Arild. 1998. *Teieplikt og samarbeid innanfor velferdstenestene*. Kommuneforlaget. Oslo.
- Riedl, Tore Roald og Wenche Dahl Elde. 2014. *Psykisk helsevernloven med nøkkelkommentarer*. 2. utg. Cappelen Damm. Oslo.
- Simonsen, Sigmund. 2014. *Helseforskningsloven – med kommentarer*. Gyldendal juridisk. Oslo.
- Syse, Aslak. 2013. Materielle og prosessuelle skiller mellom pasientskaderett etter pasientskadeloven og etter alminnelig erstatningsrett. I: Kirsten Ketscher, Kåre Lilleholt, Eivind Smith og Aslak Syse, red. *Velferd og rettferd – festskrift til Asbjørn Kjønstad 70 år*, s. 587–601. Oslo.
- Syse, Aslak. 2015. *Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer*. 4. utg. Gyldendal juridisk. Oslo.
- Syse, Aslak. 2016. *Psykisk helsevernloven med kommentarer*. 3. utg. Gyldendal juridisk. Oslo.
- Syse, Aslak og Anne Kjersti Befring. Barn kan få blod uten foreldres samtykke. *Tidsskrift for Den norske legeförening* nr. 17 2003, s. 2477.
- Østenstad, Bjørn Henning. 2011. *Heimelspørsmål i behandling og omsorg overfor psykisk utviklingshemma og aldersdemente: rettslege og etiske problemstillinger ved bruk av tvang og inngrep utan gyldig samtykke*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Østenstad, Bjørn Henning. 2014. Sårstelldommen (Rt. 2010 s. 612) – prejudikat for kva? *Lov og Rett* nr. 8 2014, s. 484–501.
- Aasen, Henriette Sinding. 2000. *Pasientens rett til selvbestemmelse ved medisinsk behandling*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Aasen, Henriette Sinding. 2008. *Menneskerettslige aspekter knyttet til kjønnslemlestelse og helseundersøkelser*. UiO, Institutt for offentlig rett. Oslo.

Aasen, Henriette Sinding og Alice Kjellevold. 2012. Velferd og menneskerettigheter: «Ulovlig opphold» som grunnlag for å avskjære helse- og sosialhjelp? *Tidsskrift for velferdsforskning* nr. 2 2012, s. 93–108.